

- **अंकात्मक पाकीट (Digital wallet) :** पैशांची देवाणघेवाण आपण इलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून करू शकतो. ही एक सॉफ्टवेअरवर आधारित पद्धत आहे. पैशाची देवाणघेवाण करण्यासाठी इंटरनेटच्या माध्यमातून लॅपटॉप, स्मार्ट फोन वापरून पैशांचे हस्तांतरण करणे सोपे जाते. त्यामुळे बँक खातेधारकांचे खाते अंकात्मक पाकिटाला (Digital wallet) जोडले जाते.
- **अनारक्षण :** नवीन आर्थिक सुधारणांचा एक भाग म्हणून खाजगीकरण धोरणाच्या अंतर्गत स्वीकारण्यात आलेल्या महत्त्वाच्या धोरणांपैकी हे एक धोरण होय. अनारक्षण म्हणजे खाजगी क्षेत्रासाठी उद्योग खुले करणे, जे केवळ शासकीय क्षेत्रासाठी आरक्षित होते.
- **आतिथ्य सेवा/आदरातिथ्य :** परिषदेसाठी येणारे प्रतिनिधी किंवा अधिकारी, पाहुणे, ग्राहक यांचे मनोरंजन व आदरातिथ्य करणाऱ्या व्यवसायाला आतिथ्य सेवा म्हणतात.
- **आयात-निर्यात धोरण :** विदेशी व्यापार महानिदेशालयाने (Directorate General of Foreign Trade) भारतातील वस्तूंच्या आयात व निर्यात संबंधित गोष्टींसाठी स्थापन केलेला मार्गदर्शनाचा व सूचनांचा संच म्हणजेच आयात-निर्यात धोरण (EXIM Policy) होय.
- **विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) :** याचा संदर्भ अशा क्षेत्राशी आहे, जिथे गुंतवणुकीला व विकासाला प्रोत्साहन देण्यासाठी विशेष आर्थिक सवलती दिल्या जातात. देशातील इतर भागांपेक्षा या भागात कमी करात सवलत दिली जाते.
- **एल.पी.जी. ग्राहक :** एल.पी.जी. ग्राहक हे स्वयंपाकाच्या हेतूसाठी एल.पी.जी. सिलेंडरचे अंतिम वापरकर्ते असतात.
- **कर चुकवून मिळवलेले उत्पन्न :** अनैतिक मार्गाने व चुकीची माहिती देऊन कर न भरता असलेले उत्पन्न.
- **कृषी पर्यटन :** ग्रामीण भागात किंवा शेतात पर्यटकांना सहलीची किंवा सुट्टी घालवण्याची संधी उपलब्ध करून देण्याचा व्यवसाय म्हणजे कृषी पर्यटन होय. कृषी पर्यटन ही संकल्पना पर्यावरण पर्यटनाचा थेट विस्तार आहे, जी पर्यटकांना कृषी जीवनाचा अनुभव घेण्यासाठी प्रोत्साहित करते.
- **क्रयशक्तीची समानता (Purchasing Power Parity (PPP) :** ही खरेदी शक्ती समानता पारिभाषित करते. एखादी सेवा किंवा वस्तू खरेदी करण्यासाठी देशांतर्गत बाजाराचे वापरलेले चलन व त्याच सेवा व वस्तू खरेदीसाठी परकीय बाजारात वापरलेले चलन यांच्यामधील समानता दर्शवणे म्हणजेच क्रयशक्तीची समानता होय.
- **अन्न पर्यटन/खाद्य पर्यटन :** एखाद्या विशिष्ट प्रादेशिक विभागातील प्राथमिक आणि दुय्यम खाद्य उत्पादकांना भेटी देऊन खाद्य महोत्सव, उपहारगृह आणि विशिष्ट खाद्य उत्पादनाच्या गुणधर्माचा अनुभव घेणे म्हणजेच अन्न पर्यटन होय.
- **दारिद्र्य गुणोत्तर :** एकूण लोकसंख्येच्या दारिद्र्यरेषेखाली असलेल्या लोकांचे प्रमाण म्हणजे दारिद्र्य गुणोत्तर होय.

- **ग्रामीण कर्जबाजारीपणा :** ग्रामीण भागातील लोकांचा उत्पादन खर्च व उपभोग खर्चासाठी आवश्यक असलेल्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी कर्जाची परतफेड करण्याची असमर्थता आणि इतर सामाजिक बांधीलकी यांमुळे एका पिढीपासून दुसऱ्या पिढीकडे हस्तांतरित केलेले कर्ज व त्यामुळे येणारा कर्जबाजारीपणा म्हणजेच ग्रामीण कर्जबाजारीपणा होय.
- **ग्रामीण पर्यटन :** ग्रामीण भागातील जीवन, कला, संस्कृती आणि वारसा यांचे दर्शन घडविणारी सहल म्हणजेच ग्रामीण पर्यटन होय.
- **जागतिक उद्योजकता :** हे एक असे गुणवैशिष्ट्य आहे, ज्यामध्ये जागतिक उद्योजक आपले ज्ञान व संपर्काच्या बहुराष्ट्रीय आणि संमिश्र संस्कृतीमधील संधी ओळखतात आणि नवीन मूल्य निर्मितीत रूपांतर करण्यासाठी पुढाकार घेतात.
- **जागतिक दारिद्र्य :** जगातील काही भागांमध्ये अत्यंत दारिद्र्य आढळून येते. जागतिक बँक ही जागतिक माहितीचा मुख्य स्रोत आहे. ऑक्टोबर २०१५ मध्ये जागतिक दारिद्र्य रेषा \$ १.९० याप्रमाणे प्रति व्यक्ती प्रति दिवस याप्रमाणे अद्ययावत केली गेली.
- **लसीकरणाचे सार्वत्रिकरण :** या लसीकरण कार्यक्रमांतर्गत टी.बी., पोलिओ, गोवर, रूबेला अशा वेगवेगळ्या आजारांवर लहान मुले, नवजात शिशु व गर्भवती स्त्रियांसाठी लसीकरण केले जाते.
- **तरल संपत्ती :** एखाद्या मालमत्तेची विक्री करणे सोपे असेल किंवा त्या मालमत्तेचे रूपांतर रोख रकमेत त्याचे मूळ मूल्य कमी न होता करता येत असेल, तर त्याला तरल संपत्ती असे म्हणतात.
- **थेट लाभ हस्तांतरण योजना :** ही योजना सामाजिक सुरक्षेचा एक उपाय आहे, ज्यामध्ये लाभार्थीच्या बँक खात्यात सरकारने दिलेले अर्थसाहाय्य हस्तांतरित होते व यामुळे वितरण यंत्रणेतील गळती काढून टाकण्याचा उद्देश सफल होतो व वित्तीय समावेशन वाढते.
- **निर्गुंतवणूक :** ही एक प्रक्रिया आहे, ज्यामध्ये सरकारचा सार्वजनिक क्षेत्रातील हिस्सा सरकार काढून घेते जेणेकरून व्यवस्थापनाला स्वातंत्र्य मिळते आणि खाजगी व्यवसायाचा समावेश होतो.
- **पत साधने :** पत साधने ही विशिष्ट व्यक्तीस पैसे देण्यासाठी किंवा कर्जाची परतफेड करण्याचे वचन देण्यासाठी असू शकतात. सामान्यपणे वापरात असलेली पत साधने म्हणजे धनादेश, विनिमय करारपत्र, अति काढपत्रक (Over Draft) इत्यादी.
- **परकीय चलन नियमन कायदा (FERA) १९७३ :** हा कायदा परदेशी चलन, तारण पत्रे, आयात-निर्यातीची चलने आणि विदेशी गुंतवणूकदारांच्या अमर्यादित मालमत्तेचे अधिग्रहण करणाऱ्या काही देवाणघेवाणीच्या भरण्यावर नियंत्रण ठेवतो.
- **पर्यावरणीय अर्थशास्त्र :** ही अर्थशास्त्राची उपशाखा आहे जी पर्यावरणातील साधनांचे वाटप अधिक कार्यक्षमतेने होण्यासाठी मुख्य प्रवाहातील सूक्ष्मलक्षी व समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची मूल्ये व साधने यांचा उपयोग करते.
- **पिकांची विविधता :** दिलेल्या जागी विविध प्रकारच्या पिकांचे उत्पन्न केल्याने उत्पादनाचा विस्तार होतो शिवाय जोखीम कमी होते. भारतात पिकांच्या विविधतेमुळे असे दिसून आले आहे, की पारंपरिकरीत्या वाढणारी कमी उत्पादनाची पिके जास्त उत्पादनात बदलली आहेत.

- **प्रगतिशील कर संरचना :** प्रगतिशील कर संरचना म्हणजे ज्या प्रमाणात कुटुंबाचे व व्यक्तीचे व्यक्तिगत उत्पन्न वाढते त्याच प्रमाणात कर वाढतो.
- **प्रादेशिक असमतोल :** प्रादेशिक असमतोल म्हणजे वेगवेगळ्या प्रादेशिक विभागांमध्ये दरडोई उत्पन्न, साक्षरता दर, शिक्षण, आरोग्य सेवा, औद्योगिकरण, पायाभूत सुविधा इत्यादींमध्ये असलेला असमतोल होय.
- **बँकांचे राष्ट्रीकरण :** ही एक अशी प्रक्रिया आहे, ज्यात शासन खाजगी बँकेची मालकी व नियंत्रण आपल्या हातांत घेते.
- **बाल मृत्यूदर/शिशु मृत्यूदर :** एका वर्षात एकूण लोकसंख्येतील त्या त्या भौगोलिक विभागात १००० जिवंत अर्भक जन्मामागे असलेले बाल मृत्यूचे प्रमाण म्हणजे बाल मृत्यूदर होय.
- **भौतिक कल्याण :** अन्न, वस्त्र, निवारा व जगण्यास लागणाऱ्या किमान सुविधा प्रत्येकाकडे असणे.
- **महाभ्रमण :** कृषी पर्यटनाची जाहिरात करण्यासाठी व त्यांच्या विकासासाठी महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाने ही योजना आखली आहे.
- **महिला सक्षमीकरण :** ही एक अशी प्रक्रिया आहे, ज्याद्वारे महिला सशक्त होतात व आपल्या आयुष्यावर नियंत्रण मिळवतात तसेच डावपेच किंवा व्यूहरचनात्मक निवड करण्याची क्षमता आत्मसात करतात.
- **मुलांसाठीचे सर्वाधिक (META) प्राधान्य :** ह्याचा अर्थ पालक पुत्रजन्माला अधिक प्राधान्य देतात असा आहे.
- **राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण :** ही राष्ट्रीय पातळीवरील जोखीम स्वीकारणारी व संसाधने

व्यवस्थापन करणारी एक यंत्रणा आहे. मानवतेच्या दृष्टिकोनातून आपत्तीच्या काळात आपत्तीचे सावट व परिणाम कमी करून मदत करणारी व नुकसान भरपाई देणारी आहे.

- **रुपयाची परीवर्तनशीलता/विनिमय दर :** रुपयाला तेव्हा रूपांतरक्षम म्हणता येईल जेव्हा त्याचा विनिमय मुक्तपणे दुसरे चलन किंवा सोन्यासोबत होईल. हा एक लवचीक विनिमय दर प्रणालीचा भाग आहे. जिथे विनिमय प्रणाली दर हा पूर्णपणे मागणी आणि पुरवठा ह्यांच्या परस्पर प्रक्रियेवर अवलंबून आहे.
- **दरडोई उत्पन्न :** देशातील एखाद्या राज्याचे सरासरी दरडोई उत्पन्न याद्वारे निर्धारित केले जाते.
- **वित्तीय तंत्रज्ञान :** कार्यक्रम सामग्री (Software) व आधुनिक तंत्रज्ञान वापरून वित्तीय सेवांचा पुरवठा करणे हा या व्यवसायाचा हेतू आहे.
- **विदेशी प्रत्यक्ष गुंतवणूक (FDI) :** यामध्ये एका देशातून दुसऱ्या देशात गुंतवणूक करताना कार्य स्थापित करणे किंवा मूर्त मालमत्ता मिळवणे यांसारखे घटक समाविष्ट असतात. विदेशी प्रत्यक्ष गुंतवणूक हे केवळ मालकीचे हस्तांतर नसून भांडवलासाठी लागणाऱ्या पूरक घटकांचे म्हणजेच तंत्रज्ञान व संघटनात्मक कौशल्य यांचे हस्तांतरण आहे.
- **विदेशी विनिमय व्यवस्थापन कायदा (FEMA) १९९९ :** या कायद्याची अंमलबजावणी पूर्वीच्या FERA च्या बदल्यात करण्यात आली होती जी भारतातील परकीय चलन बाजाराच्या सुव्यवस्थेला विकासासाठी आणि देखभालीसाठी प्रोत्साहित करते.
- **विमुद्रीकरण :** नाणे, नोटा किंवा मौल्यवान धातूचा कायदेशीर निविदा म्हणून वापर रद्द करणे होय.

- **शाश्वत आर्थिक वृद्धी** : याचा अर्थ असा की वाढीचा दर जो विशेषतः भविष्यात पुढच्या पिढीसाठी कोणतीही आर्थिक समस्या निर्माण केल्याशिवाय येतो.
- **शैक्षणिक स्वायत्तता** : विद्यार्थ्यांचा प्रवेश, शैक्षणिक आशय, गुणवत्तेची हमी, पदवी कार्यक्रमांचा परिचय, शिक्षणाचे माध्यम यांसारख्या विविध विषयांवर निर्णय घेण्याची शैक्षणिक संस्थांची क्षमता म्हणजे शैक्षणिक स्वायत्तता होय.
- **संस्थात्मक वित्तपुरवठा/संस्थात्मक वित्त** : हे पतसंस्थेचे स्रोत आहेत ज्यामध्ये व्यावसायिक बँकांव्यतिरिक्त इतर वित्तीय संस्था समाविष्ट असताना या संस्था बचत करणारे आणि गुंतवणूकदार यांमधील मध्यस्थ म्हणून कार्य करतात. उदा.सार्वजनिक वित्तीय संस्था (PFIs) बिगर बँकिंग वित्तीय कंपन्या.
- **समावेशक वृद्धी** : समावेशक वृद्धी ही अशी संकल्पना आहे, की ज्यात समाजात साधनसामग्रीचे समान वाटप होऊन सर्वांना समान संधी उपलब्ध करून दिली जाते.
- **सहकारी संघटन** : सहकारी संघटन ही एक अशी संकल्पना आहे, जिथे राष्ट्र, राज्य आणि स्थानिक शासन लोकांची जबाबदारी घेते व देशाच्या समस्या सोडवण्यासाठी व चांगले कार्य करण्यासाठी ती सामूहिकपणे काम करते.
- **सागरमाला कार्यक्रम** : देशातील बंदरांच्या विकासाचा चालना मिळण्यासाठी भारत सरकारने पुढाकार घेऊन हा कार्यक्रम आखला आहे. EXTM चा म्हणजेच आयात-निर्यातीचा रसद खर्च कमी करणे आणि कमीत कमी पायाभूत गुंतवणूक करून देशांतर्गत व्यापारास चालना देणे हा या कार्यक्रमाचा दृष्टिकोन आहे.
- **सार्वजनिक वितरण व्यवस्था** : भारत सरकारच्या अन्नसुरक्षा व्यवस्थेचा हा महत्त्वाचा घटक आहे. यामध्ये रेशनींगच्या दुकानाच्या माध्यमातून जीवनावश्यक वस्तू वाजवी दरात उपलब्ध करून दिल्या जातात.
- **सीमांत शेतकरी** : जो शेतकरी मालक म्हणून, भाडेकरू म्हणून किंवा हिस्सेदार म्हणून एक हेक्टर शेतकी जमिनीवर शेती करतो त्यास किरकोळ शेतकरी असे म्हणतात.
- **सूक्ष्म वित्तपुरवठा** : सामान्यतः विकसनशील राष्ट्रांतील ज्यांना परंपरागत बँकिंग सेवांचा वापर करता येत नाही असे गरीब लोक आणि नवीन उद्योजक यांना पतपुरवठा करणारी ही एक कृती आहे.
- **स्थूल राज्यांतर्गत उत्पादन (GSDP)** : राज्याच्या भौगोलिक सीमारेषेत एका वर्षाच्या कालावधीत उत्पादित केलेल्या सर्व अंतिम वस्तू व सेवांचे मूल्य म्हणजेच स्थूल राज्यांतर्गत उत्पादन होय.



संक्षिप्त रूपांची यादी

• ALM	ADULT LITERACY MISSION	प्रौढ साक्षरता अभियान
• AAY	ANTYODAYA ANNA YOJANA	अंत्योदय अन्न योजना
• AEZ	AGRO EXPORT ZONES	कृषी निर्यात क्षेत्र
• APMC	AGRICULTURE PRODUCE & MARKETING COMMITTEE	कृषी उत्पादन व विपणन समिती
• APL	ABOVE POVERTY LINE	दारिद्र्य रेषेच्या वर
• ASI	ANNUAL SURVEY OF INDUSTRIES	वार्षिक औद्योगिक पहाणी
• BPL	BELOW POVERTY LINE	दारिद्र्य रेषेच्या खाली
• BPCL	BHARAT PETROLEUM CORPORATION LIMITED	भारत पेट्रोलियम महामंड, मर्यादित
• BIFR	BOARD OF INDUSTRIAL & FINANCIAL RECONSTRUCTION	औद्योगिक व वित्तीय पुनर्रचना मंडळ
• BHEL	BHARAT HEAVY ELECTRICALS LIMITED	भारत अवजड विद्युत, मर्यादित
• CEO	CHIEF EXECUTIVE OFFICER	मुख्य कार्यकारी अधिकारी
• CSR	CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY	सामाजिक उत्तरदायित्व
• DCCB	DISTRICT CENTRAL CO-OPERATIVE BANK	जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
• EGS	EMPLOYMENT GUARANTEE SCHEME	रोजगार हमी योजना
• FDI	FOREIGN DIRECT INVESTMENT	विदेशी प्रत्यक्ष गुंतवणूक
• FERA	FOREIGN EXCHANGE REGULATION ACT	परकीय चलन नियमन कायदा
• FEMA	FOREIGN EXCHANGE MANAGEMENT ACT	परकीय चलन व्यवस्थापन कायदा
• GDP	GROSS DOMESTIC PRODUCT	स्थूल देशांतर्गत उत्पादन
• GNP	GROSS NATIONAL PRODUCT	स्थूल राष्ट्रीय उत्पादन
• GSDP	GROSS STATE DOMESTIC PRODUCT	स्थूल राज्यांतर्गत उत्पादन

● GSVA	GROSS STATE VALUE ADDED	राज्याचे स्थूल मूल्यावर्धित उत्पादन
● HPCL	HINDUSTAN PETROLEUM CORPORATION LIMITED	हिंदुस्थान पेट्रोलियम मर्यादित
● HRD	HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT	मानवी संसाधनाचा विकास
● HYV	HIGH YIELDING VARIETY	उच्च प्रतीची उत्पादने
● IRDP	INTEGRATED RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME	एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम
● IRDA	INSURANCE REGULATORY & DEVELOPMENT AUTHORITY OF INDIA	भारतीय विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरण
● IPCL	INDIAN PETROCHEMICALS CORPORATION LIMITED	भारतीय पेट्रोकेमिकल्स महामंडळ, मर्यादित
● IOC	INDIAN OIL CORPORATION	भारतीय तेल महामंडळ
● IT	INFORMATION TECHNOLOGY	माहिती तंत्रज्ञान
● ITDC	INDIA TOURISM DEVELOPMENT CORPORATION	भारतीय पर्यटन विकास महामंडळ
● ITES	INFORMATION TECHNOLOGY ENABLED SERVICES	भारतीय तंत्रज्ञान सक्षम सेवा
● JDY	JAN DHAN YOJANA	जन धन योजना
● JGSY	JAWAHAR GRAM SAMRUDDHI YOJANA	जवाहर ग्राम समृद्धी योजना
● JRY	JAWAHAR ROZGAR YOJANA	जवाहर रोजगार योजना
● MAITRI	MAHARASHTRA INDUSTRY, TRADE & INVESTMENT FACILITATION CELL	महाराष्ट्र उद्योग, व्यापार आणि गुंतवणूक सुविधा केंद्र
● MGNREGS	MAHATMA GANDHI NATIONAL RURAL EMPLOYMENT GUARANTEE SCHEME	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना
● MRTTP	MONOPOLIES & RESTRICTIVE TRADE PRACTICES	एकाधिकार आणि प्रतिबंधक व्यापार पद्धती
● MTDC	MAHARASHTRA TOURISM DEVELOPMENT CORPORATION	महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ

● NABARD	NATIONAL BANK FOR AGRICULTURE & RURAL DEVELOPMENT	राष्ट्रीय कृषी आणि ग्रामीण विकास अधिकारी/बँक
● NDMA	NATIONAL DISASTER MANAGEMENT AUTHORITY	राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण
● NEP	NEW ECONOMIC POLICY	नविन आर्थिक धोरण
● NFHS	NATIONAL FAMILY HEALTH SURVEY	राष्ट्रीय कौटुंबिक आरोग्य पहाणी
● NGO	NON GOVERNMENTAL ORGANIZATION	गैर सरकारी संस्था
● NITI	NATIONAL INSTITUTION FOR TRANSFORMING INDIA	राष्ट्रीय भारत परिवर्तन संस्था
● NRB	NATIONAL RENEWAL BOARD	राष्ट्रीय नूतनीकरण मंडळ
● NRHM	NATIONAL RURAL HEALTH MISSION	राष्ट्रीय ग्रामिण आरोग्य अभियान
● NUHM	NATIONAL URBAN HEALTH MISSION	राष्ट्रीय शहरी आरोग्य अभियान
● NSSO	NATIONAL SAMPLE SURVEY ORGANIZATION	राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण संस्था
● NTPC	NATIONAL THERMAL POWER CORPORATION	राष्ट्रीय थर्मल पावर कॉर्पोरेशन
● NVA	NET VALUE ADDED	निव्वळ मूल्य जमा वर्धित
● ONGC	OIL & NATURAL GAS CORPORATION	तेल आणि नैसर्गिक वायू महामंडळ
● PACS	PRIMARY AGRICULTURAL CREDIT SOCIETIES	प्राथमिक कृषी पतपुरवठा संस्था
● PMAY	PRADHAN MANTRI AWAAS YOJANA	प्रधानमंत्री आवास योजना
● PMRY	PRADHAN MANTRI ROZGAR YOJANA	प्रधानमंत्री रोजगार योजना
● RBI	RESERVE BANK OF INDIA	भारतीय रिझर्व बँक
● RMSA	RASHTRIYA MADHYAMIK SHIKSHA ABHIYAN	राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान
● RRB	REGIONAL RURAL BANKS	प्रादेशिक ग्रामीण बँक

● RUSA	RASHTRIYA UCHCHATAR SHIKSHA ABHIYAAN	राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान
● RTE	RIGHT TO EDUCATION	शिक्षण हक्क कायदा
● SAIL	STEEL AUTHORITY OF INDIA LIMITED	स्टील अथॉरिटी ऑफ इंडिया लिमिटेड
● SBM	SWACHH BHARAT MISSION	स्वच्छ भारत अभियान
● SCB	STATE CO-OPERATIVE BANKS	राज्य सहकारी अधिकोष/बँक
● SEBI	SECURITIES & EXCHANGE BOARD OF INDIA	भारतीय प्रतिभूती आणि विनियम मंडळ
● SEZ	SPECIAL ECONOMIC ZONES	विशेष आर्थिक क्षेत्र
● SGSY	SWARNAJAYANTI GRAM SWAROZGAR YOJANA	स्वर्णजयंती ग्राम रोजगार योजना
● SJSRY	SWARNAJAYANTI SHAHARI ROZGAR YOJANA	स्वर्णजयंती शहरी रोजगार योजना
● SPCI	STATE PER CAPITA INCOME	राज्य दरडोई उत्पन्न
● SSA	SARVA SHIKSHA ABHIYAAN	सर्व शिक्षा अभियान
● TRYSEM	TRAINING RURAL YOUTH FOR SELF EMPLOYMENT	ग्रामीण युवक प्रशिक्षण व स्वयंरोजगार
● UNDP	UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME	संयुक्त राष्ट्र विकास कार्यक्रम
● VSNL	VIDESH SANCHAR NIGAM LIMITED	विदेश संचार निगम मर्यादित



संदर्भ सूची

- Directorate of Economics and Statistics, Planning Dept. Government of Maharashtra, Economic Survey of Maharashtra 2017-18
- Government of India, Planning Commission, June, 2014, - Report of the Expert Group to Review the Methodology for Measurement of Poverty.
- Government of India, NITI Aayog, 21st March, 2016, Eliminating Poverty: Creating Jobs and Strengthening Social Programs (Occasional Paper 2).
- Ministry of Finance, Government of India (Oxford Press), Economic Survey 2017-18.
- planningcommission.gov.in – (Planning Commission)
- pmkvyofficial.org – (Pradhan Mantri Kaushal Vikas Yojana)
- www.csoisw.gov.in – (Annual Survey of Industries)
- www.makeinindia.com
- www.mospi.gov.in/national-sample-survey-office-nss – (Ministry of Statistics and Programme Implementation, GoI).
- www.niti.gov.in – (NITI Aayog)



महत्त्वाची संकेत स्थळे/दुवे

- censusindia.gov.in
- <https://data.gov.in>
- <https://dfpd.gov.in> – (Dept. of Food and Public Distribution, India).
- <https://mahades.maharashtra.gov.in>
- <https://mohfw.gov.in> – (Ministry of Health and Family Welfare, GoI)
- <https://www.rbi.org.in> - (Reserve Bank of India)
- <https://rural.nic.in> – (Ministry of Rural Development, GoI)
- <https://www.un.org/sustainabledevelopment>
- <https://www.worldbank.org> - (World Bank)
- mahafood.gov.in - (Food, Civil Supplies and Consumer Protection Dept. GoM)
- mofapp.nic.in:8080/economic survey (Ministry of Finance, GoI)

महत्त्वाची टिपणे

This image shows a full page of primary-ruled paper. It features approximately 20 horizontal dotted lines spaced evenly down the page, providing a guide for handwriting practice. The paper is otherwise blank, with no margins, text, or other markings.